

Anayurt Oteli Filminin Schopenhauer'un Ölüm ve İntihar Kavramları Bağlamında İncelenmesi

Şirin DURMUŞ

Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

İletişim Anabilim Dalı Doktora Öğrencisi

unlusirin@hotmail.com

<https://orcid.org/0009-0004-1023-9442>

Makale Başvuru Tarihi : 09.05.2024

Makale Kabul Tarihi : 11.06.2024

Makale Yayın Tarihi : 25.10.2024

Makale Türü : Araştırma Makalesi

DOI: 10.5281/zenodo.13949253

Özet

**Anahtar
Kelimeler:**

Anayurt Oteli
Filmi
Schopenhauer
Ölüm
İntihar

İnsanın kendini tanıma yolculuğu içinde belki de ilk durağı, bir sonun var olduğu gerçeğini fark etmesidir. Nasıl bir bilinmezden geliyorsa (çünkü insan doğmadan öncesini ve hatta bebekliğini hatırlamaz) yine bir bilinmeze doğru gider. Dolayısı ile ölümün yıkıcı dehşeti üzerine soyut düşünceler geliştirmeye devam eder. Varoluş serüveni içerisindeki insanoğlu için alternatifi olmayan bu olgudan daha ağır hiçbir şey yoktur. Bu nedenle ölüm kavramı tarihsel süreçte felsefenin en çok ilgilendiği konulardan biri olmuştur. Sinema ise felsefi temaları ve bireysel varoluş sancılarını görsel bir dile çevirerek derinlemesine keşfetme imkanı sunan bir anlam yaratma alanıdır. Bu çalışmada Ömer Kavur'un yönetmenliğini yaptığı, Yusuf Atılgan'ın aynı adlı romanından uyarlanan Anayurt Oteli filmi, Schopenhauer'un ölüm ve intihar kavramları üzerinden tartışılacak, film bu kavramlar çerçevesinde niteliksel analiz yöntemiyle incelenecektir. Filmde Zebercet karakterinin içsel yolculuğunun Schopenhauer'un karamsar dünya görüşüyle örtüştüğü gösterilmeye çalışılacak ve bu karakterin nihai kararının arkasındaki felsefi temeller irdelenecektir.

Analysing the Film Anayurt Oteli in the Context of Schopenhauer's Concepts of Death and Suicide

Abstract

Keywords:

Hotel Anayurt Film
Schopenhauer
Death
Suicide

Perhaps the first stop in the journey of self-knowledge is the realisation of the fact that there is an end. Just as it comes from an unknown (because man does not remember before he was born or even his infancy), it goes towards an unknown again. Therefore, he continues to develop abstract thoughts on the destructive horror of death. For human beings in the adventure of existence, there is nothing heavier than this phenomenon that has no alternative. For this reason, the concept of death has been one of the most interested topics of philosophy in the historical process. Cinema, on the other hand, is a field of meaning creation that offers the opportunity to explore philosophical themes and individual existential pains in depth by translating them into a visual language. In this study, the film Anayurt Oteli, directed by Ömer Kavur and adapted from Yusuf Atılgan's novel of the same name, will be discussed through Schopenhauer's concepts of death and suicide, and the film will be analysed through qualitative analysis within the framework of these concepts. In the film, it will be tried to show that the inner journey of the character Zebercet overlaps with Schopenhauer's pessimistic world view and the philosophical foundations behind the final decision of this character will be examined.

1. GİRİŞ

İnsan doğadaki diğer canlılar gibi sınırlı ve sonlu bir varlıktır; her canlı gibi ölümlüdür. Ayrıca insan kendisinin ve kendisi gibi diğer canlıların da öleceğini bilerek yaşar. Kendisinin öleceğini bildiği gibi çocuklarının da öleceğini bilerek dünyaya getirir, büyütür ve bazen ölümlerine de tanıklık eder. Ölüm kavramı bir bakıma insanı diğer canlılardan ayıran, insanı insan yapan ayırt edici özelliklerden biridir. Ne zaman öleceğimizi bilmeden ama öleceğimiz fikriyle hayatımız boyunca yaşarız. Yaşamın başının ve sonunun olması insan yaşamını başrolünde kendisinin olduğu bir öyküye dönüştürür. Bu öykü, öykünün öznesinde oluşmuş subjektif duygulanımlar, yaşama dair fikirler ve tutumları sayesinde her özne hayatında kendine yol gösterecek, “ben”ini iyi hissettirecek bir anlam arar. Yaşam içinde kişi tekrar tekrar bu anlam arayışına girer, tekrar tekrar yeniden kendini, yaşamını ve yaşamının anlamını tanımlama ihtiyacı duyar.

Felsefenin dilinin en temel özelliğinin “kavram ve soyutlamalar kullanması ve bunların yardımıyla ilkeler ve yasalar ortaya atması” olduğu söylenebilir (Arslan, 2020: 28). Batı düşüncesi geleneği yoluyla kavramın imajın yerini almasının altında, algısal yetilerimizin yetersizliği fikri yatar. Bu yetersizliği ortaya koyan da insanın diğer yetileri, yani anlama yetisinin soyutlama ve genelleme işlevleridir (Lazzarato, 2016: 8). Bu bağlamda sinema filmleri felsefi kavramların kullanıldığı önemli bir alan olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca felsefi tartışmanın sözel bağlamının kısıtlayıcı olduğu yerde sinema filmleri üzerinden felsefe yapmak da oldukça kullanılan bir yöntemdir. Özellikle son yıllarda sinema filmlerinin okunmasında ve bir anlam yaratma çabasında sinema-felsefe ilişkisinin çok sık kullanıldığı görülmektedir.

Bu çalışmada Ömer Kavur’un yönetmenliğini yaptığı, Yusuf Atılgan’ın aynı adlı romanından uyarlanan Anayurt Otel filmi, Schopenhauer’ın ölüm ve intihar kavramları üzerinden tartışılacak, film bu kavramlar çerçevesinde niteliksel analiz yöntemiyle incelenecektir.

2-FELSEFEDE ÖLÜM KAVRAMI

Felsefenin gerçek ilham perisi veya esinleyici gücünün ölüm kavramı olduğunu savunan Schopenhauer (2012: 50) Ölümün Anlamı adlı kitabında “Ölüm olmasaydı felsefe yapmak kolay kolay mümkün olmazdı” der. Bu bağlamda ölüm kavramı doğum kavramına karşılık gelen bir olgudur. Ölüm düşüncesi, bu konudaki ilk metinlerden biri olan Gılgamış Destanından çağımızın düşünce ve sanat eserlerine kadar yaşamımıza damgasını vurmuştur. Hatta iddia edilebilir ki ölüm düşüncesi ya da ölüm korkusu, insanın varoluşunu şekillendiren ve onun ölümü-aşan düzen ve düzenekler kurmasına neden olan en önemli tahrik mekanizmasıdır (Ökten, 2002: 18).

Aristoteles’ten başlayıp din aracılığıyla Camus’ye uzanan düşünce çizgisi, insani çabanın değerinin tek ölçütünü anlamlılık olarak belirlemektedir. Ya evren bize bir anlamlılık mesajı iletir ve yaşamaya devam etmek için bir nedenimiz olur ya da ortada mesaj falan yoktur, dolayısıyla yaşamak için neden de yoktur. Anlam, insan varoluşunun merkezi ögesi haline gelir (May, 2022a: 115). İnsanın sınırlı ve sonlu bir varlık oluşu da onu bu anlam arayışına iter. Cioran’a (2015: 23) göre ölüm, yaşamı tutkuyla sevmiş olanlar için anlamlıdır ancak. Bırakacak, terk edecek hiçbir şeye sahip olmadan ölmek, ilgisizlik, kayıtsızlık yaşamın ve ölümün inkar edilmesidir. Ölüm korkusunu yenmeyi başaran kişi, bu korkunun başka bir adı olan yaşam karşısında da zafer kazanmıştır. Bu zaferi kazanamayanlar yaşamın anlamlılıktan yoksun olarak devam ettiğini düşünürler. Anlamlılıktan yoksunluksa hedef, öz, amaç, nitelik, değer ve doğruluktan yoksun olmak demektir. Bu insanlar hayata akıl erdiremediklerini değil, uğruna yaşayacakları hiçbir şey olmadığını söyler. Bu da varoluşlarının anlaşılmasından değil, yalnızca boş olmasından ötürüdür. Fakat onların boş olduğunu bilmek, vasat düzeyde de olsa bir yorumu ve dolayısıyla bir anlamı gerektirir. “Hayatım anlamsız” ifadesi mantıksal değil, varoluşsal bir ifadedir (Eagleton, 2019: 58-59). Logoterapinin kurucusu olan Viktor Emil Frankl (2021) İnsanın Anlam Arayışı adlı kitabında kendi deneyimlerinden bahseder. İkinci dünya savaşı sırasında Nazi toplama kampına alınmıştır. Kazandığı deneyimlerle yaşamın anlamını bulabilmek için öncelikle bir amacımızın olması gerektiğini vurgulayan Frankl, acının vazgeçilmez olduğu durumlarda acının da bir anlamı olabileceğini belirtir. Koşullar nedeni ile ölen ve öldürülen insanların yanı sıra birçok insanın da intihar ettiğini gözlemlemiştir. Acının dayanılmaz olduğu bu ortamda daha güçsüz birine yardım eden, kamptan sağ çıkınca yapmayı istediği şeyleri düşleyen kişilerin intihar düşüncesinden kurtulabildiğini belirtmiştir.

Kierkegaard (2004: 27) Ölümçül Hastalık Umutsuzluk adlı eserinde insanın sonlu ile sonsuzun bir sentezi olduğunu söylemekte ve sonsuzluğa inanç yoluyla geçilebileceğini vurgulamaktadır. Bu bağlamda umutsuzluk ölümçül hastalıktır. Ona göre ölüm en büyük tehlike olduğu sürece, yaşamdan bir şeyler beklenir, ama diğer tehlikenin sonsuzluğu keşfedildiği zaman, ölüm için umut beslenir. Ve ölüm umut olduğu sürece tehlike büyüdüğü zaman, umutsuzluk ölememenin neden olduğu umutsuzluktur.

Bu noktada felsefenin ardılı olan psikanalize de değinmek yerinde olacaktır. Felsefi açıdan tartışılan doğum, yaşam, ölüm ve intihar olguları psikanaliz alanında da üzerinde durulan bir konudur. Psikanaliz, bir olgu ve olayın dışında insan ruh sağlığı açısından ölüm ve intihar konusunu ele almış ve açıklamaya çalışmıştır. Freudçulara göre yaşamın itici gücü olan arzu, içsel istekliliğinde eninde sonunda bize getireceği ölümü yansıtır. Bu manada da hayat, bir ölüm öngörüsüdür. Bunun tek nedeni, yaşamayı sürdürürebilmemizi sağlayan kemiklerimizde ölümü de taşımamızdır (Eagleton, 2019: 123). Bu bağlamda Freud'un (2020: 12) şu sorusu akla gelir: İnsan bilerek ya da tamamen bilinç dışı mekanizmalarla yaşamı boyunca niçin simgesel anlamda aynı örselenmeyi tekrar tekrar yaşamaya yönelir? Çünkü doğum, yaşam, ölüm döngüsü içinde kişi benzer durumları tekrar tekrar yaşamayı tekrar tekrar arzular. Bu döngü içinde sadece haz veren şeyleri değil nahoş olan olayları da yeniden yaşamak için içsel bir arzu duyar. Freud'un yineleme zorlantısı olarak tanımladığı bu durum yaşam içinde içten içe işleyen bir sistemdir. Bu arzunun kaynağı psikanalize göre bir telafi etme, anlam bulma çabasıdır. Kişi yaşamış olduğu güzel anları yeniden yaşamak ister çünkü aynı hazzı almayı arzular. Aynı şekilde haz alamadığı hayal kırıklığı, üzüntü, bastırılmış öfke gibi nahoş olayları da yeniden yaşamak ister. Her tekrarda yeni bir anlam arar; yaşamış olduğu durumu yeniden tanımlayıp içinden çıkabileceği bir yol bulmaya çalışır. Bu yineleme zorlantısı insanın yaşam içinde bir anlam arama yolculuğunun bir itkisidir.

Nietzsche (2018: 73) Böyle Buyurdu Zerdüş kitabında bazılarının çok geç bazılarının da çok erken öldüğünü söyler ve "Vaktinde öl!" öğretilerinde bulunur. Burada düşünür zamanında ölebilmek için zamanında yaşamının önemine değinmektedir. Nasıl geçmişin yükü hem anlamlılık hem de ıstırap verebiliyorsa, geleceğin ve gelecekteki ölümümüzün yükü de aynı anda hem bir anlam hem de bir ıstırap kaynağı olabilir (May, 2022b: 75). Ölüm bir insan yaşamının hem trajedisinin hem de güzelliğinin nihai kaynağıdır. Dahası, ölümün trajedisi yaşamın güzelliğinin kaynağıdır. Ve bunun tam tersi de doğrudur. Ölümlü olmak daha iyi olsa da ölmek zorunda olmak yine de kötüdür. Ölmek, yaşamlarımızı yapılandıran aidiyetlere manasız bir son getirir. Ve yine de o manasız son olmasaydı, o aidiyetler de hiçbir manaya sahip olmayabilirdi (May, 2021: 133).

Ölümün hayatın anlamı; ölecek olmamızın da hayatımıza anlam katacak bir itici güç olduğunu savunan pek çok düşünür vardır. Tam da bu ölümlü oluşumuzdan dolayı ölümü daha az düşünmemiz gerektiğini savunanlar da vardır. Nietzsche'nin öncüsü Spinoza'ya (2011: 611) göre özgür insanın en az düşündüğü şey ölümdür, onun felsefesi ölüm üzerine değil yaşam üzerine bir tefekkürdür. Heidegger (2018: 361) ise kimsenin başkasının ölmekliğini onun üzerinden alamayacağını söyler. Bir şey için ölmek asla bir başkasının kendi ölümünü üzerine almak demek değildir. Ölüm var ise özü itibarıyla hep kendininkidir.

Tüm büyük eylemlerin, tüm büyük düşüncelerin önemsiz bir başlangıcı olduğunu savunan Camus'ya (2010: 24) göre ise bir gün dekorların yıkıldığı olur. Yataktan kalkma, tramvay, dört saat çalışma, yemek, uyku ve aynı uyum içinde salı çarşamba perşembe cuma cumartesi, çoğu kez kolaylıkla izlenir bu yol. Yalnız bir gün "neden?" yükselir ve her şey bu şaşkınlık kokan bıkkınlık içinde başlar. Bu bıkkınlık aynı zamanda bilincin devinimini başlatır, onu uyandırır. Gerisi, bilinçsiz olarak yeniden zincire dönüş ya da kesin uyanıştır. Uyanışın ardından da iyileşme ya da intihar gelir.

3-SCHOPENHAUER'A GÖRE ÖLÜM VE İNTIHAR KAVRAMLARI

Schopenhauer'a (2012: 76) göre her şey bir müddet oyalanır sonra ölümün kollarına atılır. Bitki ve böcekler yaz sonunda; hayvan ve insan birkaç yıl sonra ölür; ölüm bıkip usanmaz hasadı kaldırır. Fakat bütün bunlara rağmen aslında durum hiç böyle değilmiş, her şey her zaman var ve yerli yerindeymiş, sanki hiçbir şey yok olmamış gibi görünür. Bitki daima serpilir ve tomurcuklanır, böcekler vızıl vızıl çalışır, hayvan ve insan her dem taze ve gençtir ve daha önce binlerce kez tattığımız kirazları her yaz tekrar önümüzde buluruz. Doğum ölüm döngüsü içindeki bu devinimsel durum aynı zamanda hiç değişmiyormuşçasına da bize yansır. Tüm ölümlere ve tüm doğumlara rağmen dünya sanki hep aynı gibidir. Epikuros ölümü bu açıdan düşünmüş ve gayet haklı olarak, biz varken ölüm yok, ölüm varken biz yokuz açıklaması ile "ölüm bizi ilgilendirmez" demiştir (Schopenhauer, 2012: 57-58). Ölüm ile yaşamın yan yana gelemeyişi ölüm belirsizliği ile başa çıkmak için bir araç sunar insana. Ölümü ancak başkaları üzerinde deneyimleriz. Kendi adımıza ölüm biz varken bize gelemez. O geldiği zaman biz de zaten çoktan gitmiş oluruz. Dolayısı ile ölümü ancak bir olgu olarak deneyimlesek de öznel bir olay olarak deneyimlemek mümkün değildir.

Yaşamı ve ölümü bir güne benzeten Schopenhauer (2008: 150) her günün, küçük bir yaş; her uyanış ve yataktan kalkışın da küçük bir doğum olduğunu söyler. Ölüm her ne kadar öznenin başkası üzerinden deneyimlediği bir olgu olsa da kişi her gün uyuyup uyanarak ölümü başka bir açıdan deneyimler. Bu bağlamda kavramsal olarak ölmek bir halden başka bir hale geçmek olarak da tanımlanabilir. Her yeni deneyim "ben"i başkalaştırır. Var olmanın sona ermesi kavramı kesinlikle zamanda fenomen olarak insan için kullanılabilir ve tecrübi bilgi açıkça ölümü zaman içerisindeki varoluşun sonu olarak gösterir (Schopenhauer, 2012: 103).

Schopenhauer'un (2009: 268) intiharı ele alma biçimi ise onun bir kaçış olmayacağı yönündedir. Ona göre yaşam, yaşama isteğinden ayrılmaz, yaşamın tek kalıbı da şimdidir. Ölüm güneşin batışı gibidir. Gece, batan güneşi gözle görülür biçimde yutar. Gelgelelim, güneş bütün ışıkların kaynağı olarak aralıksız yanar, doğa bata, yeni dünyalara yeni yeni günler getirir. Başlangıç ile son, yalnızca bireyi etkiler. Bu etki, tasarım bakımından görüngünün kalıbı olan zaman aracılığı ile olur. Zamanın dışında yalnızca isteme vardır, Kant'ın kendinde şeyi ile bunun upuygun nesneleşmesi olan Platon'un ideası vardır. Bu yüzden intihar kaçış sağlamaz. Aslında intihar eden yaşamı istemektedir. Ancak yaşamın ona sağladığı koşullar onu doyurmamıştır (Schopenhauer, 2010: 294). Kişiyi kapsayan çevre ile öznenin kendi beklentileri arasında yarık açıldıkça kişi için bu dayanılmaz hale gelir. İdealize edilen dünya yani kişinin arzu ettiği gerçek ile içinde bulunduğu gerçek aynı değildir. Aradaki fark ne kadar fazla olursa hayal kırıklıkları, anlamsız bir yaşam ve boşa çaba sarf etme hislerini kişi daha derinde duyumsamaya başlar. İntihar eden, istemeyi bırakmadığı için yaşamı bırakır. Burada isteme kendi ortaya çıkışına son verirken kendini onaylar. Gelin görün ki tam da kaçındığı bu acı, istemenin aşağılanması olarak, onun kendini yadsımasına, bundan ötürü de bedelini ödeyerek kurtulmasına yol açabilir; intihar eden bu bakımdan hasta bir adam gibidir. Bu adam, onu tümüyle iyileştirebilecek sancılı bir ameliyatın başlamasından sonra işlemin tamamlanmasına izin vermez, hastalığı alkoymayı yeğler (Schopenhauer, 2009: 295-296). Ve Schopenhauer (2010:78) sorar: "Kimin tanıdığı, dostu, akrabası yoktur ki içlerinden biri bu dünyayı kendi iradesiyle terk etmemiş olsun?"

4. ANAYURT OTELI FILMİNDE SCHOPENHAUER'UN ÖLÜM VE İNTIHAR KAVRAMLARINA YÖNELİK İNCELEME

Filmde baştan sona pek çok ölümden bahsedilir veya yaşanır. Birincisi ve belki de Zebercet'in kendi ölümünden sonra en önemlisi sünnet olduğu gün annesinin ölümü, birkaç yıl önce babasının ölümü, otelde çalışan kadının dayısının ölümü, yolda kazadaki ölüm, otelde çalışan kadının ölümü, kedinin ölümü, müşterilerden birinin kızını öldürmesi, mahkemede duruşması olan kocası tarafından öldürülen kadın ve Zebercet'in ölümü. En önemli ölümler filmin başında ve sonunda yer alır.

Zebercet karakteri yaşamla bağ kuramayan, özne olamamış bir karakterin hikayesidir. Bunun sebebi de muhtemelen doğumuyla başlayan ve sonrasında art arda yaşadığı talihsiz olaylar silsilesidir. Filmin başında "Adım Zebercet" diye başlar kendisine anlatmaya. Dünyaya daha yedi aylıkken, Heidegger'in ifadesini kullanmak gerekirse "fırlatılıp atılmış" olan Zebercet'in annesi onu dört kez düşükten sonra dünyaya getirebilmiş, ilkokul üçüncü sınıfta, sünnet olduğu gün de ölmüştür. Ortaokul ikinci sınıfta okuldan ayrılmış, bir süre aylak dolaştıktan sonra askere gitmiştir. Uzun yıllardır kendi tabiriyle sorumluluk isteyen Anayurt Otel'i ni yönetmektedir. Birkaç yıl öncesinde de babası ölmüştür. Burada anlattığı ve anlatmadığı pek çok sebep onun şimdiki Zebercet olmasına sebep olmuştur.

4.1. Filmdeki Bıyık ve Gün Meselesi

Zebercet karakterini anlamada filmdeki bıyık ve gün meselesi oldukça önemlidir. Zebercet kendini anlattığı filmin başında bıyıklıdır, filmin genelinde bıyıksızdır. Filmde sık sık babasının bıyıklı fotoğrafı görünür; buradan kendini onunla özdeşleştirmek istediği için kendini bıyıklı hayal ettiği düşünülebilir çünkü belki de kendisinin hiç yaşamadığı bir hayatı o yaşamış, bir aile kurmuş, yalnız kalmamış, sosyal hayatta yerini almıştır. Zebercet'in bıyığının olmadığını seyirci bilir; ancak Zebercet aynaya baktığında bıyığı görmektedir. Zebercet filmin ilk günü olan Pazartesi günü yataktan kalkar, bıyıksızdır. Elini yüzünü yıkarken aynaya bakar ve aynada kendini bıyıklı olarak görür. Giyinir odadan çıkar ve yine bıyıksızdır. Zebercet otelde müşteriler ve yapılacak işlerle bir süre ilgilendikten sonra çarşıya çıkar ve berbere gider. Berberdeki televizyonda yabancı bir şarkı eşliğinde kendisine de yabancı olan görüntüleri ilgiyle izler. Aynaya baktığında ise yine bıyıklı halini görür ve berbere "Bıyığımı da kesiverin" der. Berber gülümseyerek "Çok şakacısınız" diye karşılık verir. Berberden sonra kıyafet almak için deneme kabinindedir. Yeni kıyafetiyle aynaya bakar ve kendi kendine birkaç kez "Çok şakacısınız" der. Şakacı olarak görülmek hoşuna gitmiştir. Zebercet otele giderken yolun ortasındaki çizginin üstünden yürür; iki tarafından vızır vızır arabalar geçmektedir; yaşam ve ölümün ortasındaki çizgi gibidir durduğu yer. Hangi tarafa geçeceği küçük bir adıma bağlıdır. Berberden dönüşte otelin resepsiyonunda beklerken önceki gün gelen müşterilerden biri bu gece de kalacaklarını söyledikten sonra "Bıyığımı kesmişsin sen" der. Zebercet "Ağırlık veriyordu da" diye cevap verir. Müşteri merdivenlerden çıkarken bu sabah bıyığının olup olmadığını sorar. Müşteri gülümseyerek fark etmediğini söyler. Bu dramatik ironiden Zebercet'in görüldüğü gibi olmadığını ve olduğu gibi görünmediğini anlarız: Diğer bir deyişle yaşama yabancı olduğu gibi kendine de yabancılaşmıştır ve sahici bir varoluşa sahip değildir. Zaten filmde hiç beklenmeyen bir son değildir olmak istediği ve olduğu şey arasında sıkışıp kalmışlığının onu getirdiği yer. Zebercet'in hayatı gibi hayatındaki

ayrıntılar da belirsizdir. Hayatında netlik olmayan Zebercet, bu muğlaklık içinde kendine tutunacak bir anlam arayışı içindedir.

Filmde günlerin kullanımı konusu da oldukça önemlidir. Film zaman zaman Pazartesi, Salı, Cuma gibi yazılarla ara ara kesilir. Bu da filmde hiç bitmeyen bir şimdiki zaman hissini yanı sıra tüm günlerin birbirinin aynı olduğu hissi de uyandırır. Burada Zebercet karakteri için günler, Camus'nun (2010:24) dediği absürt duygusunu hatırlatır. Uyan, elini yüzünü yıka, çalışanları ve talep eden müşterileri uyandır, otelin işlerini yap, berbere git, yemek ye, uyu... “Ama sonra, bir gün ‘Neden?’ sorusu yükselir ve her şey hayretle karışan o yılgınlıkta başlar.” der Camus. Bu Camus’ya göre bilincin devinimini başlatacak, onu uyandıracak bir yoldur. Uyanışın ardından da iyileşme ya da intihar gelir; ikincisinin Zebercet’in başına geldiği gibi.

4.2. Zebercet’in Yaşamla Olan Bağı

Filmin başındaki gecikmeli Ankara treniyle gelen kadın Zebercet’in muhtemelen yaşamla olan son bağıdır. Bir hafta sonra geleceğini söyleyen kadın hala gelmemiştir. Zebercet odayı o günden sonra kimseye vermemiştir ve odadaki her şey aynıdır; çaydanlık, bardakta az kalmış çay, içinde sigara izmaritlerinin olduğu kül tablası... Zebercet kadının odasında olduğu bir sahnede çay bardağını yere düşürür. Bardak paramparça olur tıpkı hayalleri gibi. “Oda bozuldu; gelmezsiniz artık” der kendi kendine. Sabah olunca bardağa biraz çay koyar, kadının kaldığı odadaki cam kırıklarını temizler ve getirdiği çay bardağını masanın üstüne koyarak odayı eski haline getirmeye çalışır.

Zebercet’in kurduğu tüm ilişkiler yüzeyseldir. Kendisiyle de gerçek bir ilişki kuramayan karakter, zamanının çoğunu otel müşterileri ve otelde çalışan kadın ile doldurmaktadır. Bir akşam Zebercet mutfakta yemek yerken oteldeki çalışan kadın, dayısından epeydir haber alamadığından yakınıdır. Zebercet ona dayısının altı ay önce öldüğünü söyler ama kadının hala odada olup olmadığı belirsizdir. Aslında Zebercet’in konuşması monologdan başka bir şey değildir. Zaten ilerleyen sahnelerde kadın dayısından haber alamadığını tekrarlayacak ve Zebercet yine kadına dayısının öldüğünü söylemeyecektir. Otele gelen müşterilerin isimlerini yazdığı bir gün de “Saide. Annemin adı da Saide’ydi. Benim adımda kimse kalmadı otelde” der. Zebercet kendisini otelde kalan müşteriler üzerinden tanımlamaktadır. Başka bir kimliği yoktur, kaybolmuş bir şizofrenik varoluş durumundadır. Defterde bir numaralı yerin karşısına da “Zebercet Gezgin” yazar. Bu beklediği kadının kaldığı odadır. Bir numaralı odaya girer; kadın oradadır, konuşur onunla hayalinde. Aynaya bakar ve “Gelmeseydin ölürdüm” diye tekrarlar ağlayarak. “Bir haftaya kadar dönerim demiştiniz” diyerek ağlamaya devam eder.

4.3. Ölümcül Hastalık Umutsuzluk

Kadının dönebileceği fikri kaybolmaya başlayınca Zebercet, otelden dışarı çıkmamaya başlar. Ardından gelen hiçbir müşteriyi kabul etmez. Anahtarları asılı olduğu yerden çıkarır ve sadece bir numaralı odanın anahtarını orada bırakır. Düzenli olarak gazete getiren çocuğa artık gazete getirmemesini söyler. Otelde çalışan kadının müşterilerin neden gelmediklerini sorması üzerine Zebercet, “Bilmem gelirler gene” diyerek geçiştirir. Günler sonra Zebercet otelden dışarı çıkar, yolda bir kız görür; kız bir erkekle buluşuncaya kadar onu takip eder. Ardından meyhaneye gider. Başka bir gün uyandığında yatakta yatarken “Leşim çıkacak bu odada” der. Kalktıktan sonra çalışan kadına kimseyi otele almamasını söyler ve kapalı yazısı asarak otelden çıkar. Yolda bir trafik kazası etrafında toplanmış insanlara denk gelir. Meyhaneye gider orada bir polis ve gece bekçisi müşterilerden birini karakola götürmeye çalışırken şüpheli kargaşa çıkarıp kaçır. Zebercet düşüncelere dalmışken bir adam masaya oturup oturamayacağını sorar. Dalgınlıkla “yer yok efendim” der. Hayatında kimseye yer kalmamıştır. Meyhanedeki müşterilerden biri horoz dövüşüne gideceğini söyler ve oradan ayrılır. Zebercet onu takip eder ve adamın yanında horoz dövüşünü izlemeye başlar. Yanına genç bir oğlan oturur, horoz dövüşüyle ilgili sohbet etmeye başlarlar. Horoz dövüşünde yaşanan vahşet Zebercet’i rahatsız eder. Oradan genç oğlanla birlikte çıkarlar ve bu genç oğlan horozları neden ayırdıkları ile ilgili Zebercet’e fikrini sorar. O da “Bilmem, belki de sonuna dek gitmekten korkuyorlardır, sonunu görmekten” diye cevap verir. Zebercet de korkmaktadır son tutunduğu anlam arayışının da boşa çıkmasından ya da bu şizofrenik varoluşunun sonuna kadar gidip tümüyle yok olmaktan... Zebercet genç oğlana adını sorar ve adının Ekrem olduğunu öğrenir. Kendisini de Ahmet olarak tanıtır. Yolda giderken pişmiş kestane alırlar, karate filmi izlemek için sinemaya giderler. Çıkışta sohbet ederek biraz yürüdükten sonra bir yol ayrımında Zebercet, Ekrem’e iyi geceler diler. Kendi gideceği yöne doğru yürümeye başlar ve altı adım sayıp arkasına bakmaya karar verir. Eğer oğlan hala oradaysa onu çağıracaktır. On adım sayar. Dönüp baktığında oğlan orada değildir.

4.4. Baştan Ölü İlişkiler İçinde Kayıtsız Bir Katil

Zebercet’in beklediği kadın gideli on üç gece olmuş ve o hala gelmemiştir. Zebercet yine kadının kaldığı odadadır. Onun yarıda bıraktığı rujlu sigarayı yakar ve içmeye başlar. Kadını görür, ona dokunmak için uzanır

ve eline gelen şey kadının unuttuğu havlu olur. Öfkeyle gerçekliğine geri döner. Otelde çalışan kadının odasına gider; kadın uyumaktadır. Kadını uyandırmaya çalışır ve kadın ona “Sen misin dayı?” diye sorar. Zebercet ona dayısının öleli çok olduğunu söyler. Bir taraftan kadını uyandırmaya çalışırken bir taraftan da onu boğmaya başlar ve kadını öldürür. Ardından tekrar beklediği kadının odasına gider. Yatakta uzanırken kedinin miyavlamasını duyar; kedi otelde çalışan kadının odasına girmek için miyavlamaktadır. Odaya kedi ile girer ve tedirgin bir şekilde yorganı kadının yüzüne doğru çeker. Kediyi de kovalar. Odaya geri döner yüzünde tırnak izin görür ve “Olur şey değil” der. Sonra yine kedi miyavlaması duyar, kedinin yanına gider ve ona “korkma gel” der. Ardında da kedinin kafasına tava vurarak onu öldürür. Kedinin cesedini pencereden dışarı atar ve tavayı yıkar. Tencerede öldürdüğü kadının yaptığı yemeği görür ama yemez. Bu anlamsız öldürmeler arasındaki günlük detaylar Zebercet’in kayıtsızlığını vurgulamaktadır. Zaten hiç kuramadığı yaşamsal ilişkilere karşı artık tümüyle kayıtsız olması Zebercet için sonun başlangıcına işaret etmektedir.

Ertesi sabah Zebercet uyanır, tıraş olur, çayını içer, akşamki yemeği çöpe döker. Bir önceki yıl aynı gün otelde kaç kişinin kaldığına bakarken bakkal gelir ve otelde çalışan kadını birkaç gündür görmediğini söyler. Zebercet kadının köye dayısının yanına gittiğini ve bir şeye ihtiyaç olursa kendisinin alacağını söyler. Otelin fişlerini vermek için karakola gider ve orada bir kadın ağlamaktadır. Polis kadının ifadesini tekrarlar: “Daha önce dayısının yanında otururken annesinin isteği üzerine ayrıldı. Kendi isteğiyle kaçtığını söyledi.” Bu aslında öldürdüğü kadınla ilgili bir teslim olma provası gibidir. Karakoldan sonra pazara gider ve oradan otele geri döner. Otele bir süre sonra kadının gittiği köyden iki adam unutulmuş havluyu almak için gelir. Köydeki Baytar Bey’in misafiri olduğu anlaşılan kadının birkaç gün önce trene bindirildiğini öğrenir. Havluyu görmediğini söyleyen Zebercet’e inanamayan adamlar kadının kaldığı odaya bakmak isterler. Zebercet başka bir odayı gösterir ama yine de havlu oradadır. Yalan söylediği için öfkelenen adamlar çamaşır ipiyle onu bağlamak isterler. Zebercet onları jandarmayla tehdit edince adamlar gider. Zebercet’in ölümü için çamaşır ipi de hazırdır artık, orada onu beklemektedir.

4.5. Bilinmeyenin Tedirginliğini Yaşamak

Polis birini aramaktadır. Polislerin Zebercet’e gösterdikleri fotoğraf kısa bir süre önce otelde konaklayan adama aittir. Bu adam hakkında biraz konuştuğundan sonra adamın suçunun ne olduğunu soran Zebercet’e polisler öz kızını boğmaktan arandığını söylerler. Ardından Zebercet kendi kendine “Kaçtınız demek, kaçılır mı hep, bu tedirginlik yaşanır mı boyuna. Bilinmeyenin tedirginliği...” dedikten sonra polislerin aradığı adam Zebercet’in karşısında belirir ve ona güler. Zebercet otelden çıkar, sokakta dolaşırken bir dükkanın önündeki televizyonda bir erkeğin kadına saldırdığı görüntüleri ilgiyle izler. Adliyenin önünden geçerken birden kendini mahkeme salonunda bulur. Evlendiği gün karısının kafasına cam sürahi vurarak öldüren genç bir adamın duruşmasına katılır. Katip ifadeleri okurken cinayet işleyen adamla göz göze gelen Zebercet bu durumdan rahatsız olur. Hakim kararı okumak için sanıktan ayağa kalkmasını ister. Zebercet de ayağa kalkar; çünkü o da kendini suçlu hissetmektedir ve yargılanmaya hazırdır. Başka biri “Senin kalkman gereksiz” der Zebercet’e, o da tekrar oturur. Hakim sanığa neden öldürdüğünü sorar fakat cevabı sessizce Zebercet verir: “Kızdırmışlar seni.” Hakim tekrar sanığa neden öldürdüğünü sorar. Zebercet’in cevabı “Bilemiyorum, nedensiz olmaz mı?” olur. Kendisi de aynı bu söyledikleri gibi otelde çalışan kadını nedensiz öldürmüştür. Hakim sanığa sorularına devam eder ve “Ağır bir söz mü söyledi sana?” diye sorar. Zebercet “Yatakta gözleri, ağzı açıktı; yorganı çektim üstüne” diye cevap verir. Duruşma 28 Kasım’a ertelenir. Zebercet kendi kendine “28 Kasım demek” diyerek hakimın söylediklerini tekrarlar. Sanığın kararının açıklanacağı günün tarihi, Zebercet’in doğum günüdür ve Zebercet de kendi davasını sonlandırmak için anlamlı bir tarih olarak belli belirsiz bir fikir yaratmıştır. Zebercet mahkeme sonrası mezarlığın karşısındaki bir banka oturur ve etrafı izlemeye başlar. Yaşlı bir adam gelir, yanına oturur ve sohbet etmeye başlarlar. Yaşlı adam Zebercet’e kimlerden olduğunu sorar, o da Keçecilerden olduğunu söyler. Yaşlı adam otelin sahibini tanımaktadır. Henüz on dokuz yaşındayken erişilmeyecek bir kadına aşık olan Faruk Keçeciler kendini asarak öldürmüştür. Çocukluğunda birlikte okuduklarını söyleyen yaşlı adam cılız bir çocuğun Faruk Keçeciler’i ittirmesinden dolayı yere yatırarak iki eliyle çocuğun gırtlaklarını sıktığını söyler. Zebercet şaşkınlıkla “Bıraksalar boğar mıydı?” diye sorar. Çünkü kısa bir süre önce kendisi birini boğarak öldürmüştür. Başkalarının da yapma ihtimali onu meraklandırmıştır. Zebercet yaşlı adama “Sizinkilerden hiç kendini asan oldu mu?” diye sorar. Olmadığını söyleyen yaşlı adama bu kez de “Ya birini öldüren?” diye sorar ve yine aynı cevabı alınca “Benimkilerden biri gerdek gecesi karısını boğmuş” diyerek mahkemede şahit olduğu olayı biraz değiştirerek anlatır. Nedenini soran yaşlı adama “Nedenini söylememiş, duruşmada çok üstelemişler, söylememiş, belki nedeni yoktu ya da bir yığın nedeni vardı ama bilmiyordu. Sonunda asılmış” der. Mahkemede henüz karar açıklanmamıştır ama Zebercet burada kendi duruşmasının kararını açıklamaktadır ve 28 Kasım’ı beklemeyecektir. Yaşlı adam biraz tedirgin bir biçimde vedalaşarak Zebercet’in yanından uzaklaşır. O giderken Zebercet yakındaki bir bankta müşteri bekleyen hayat kadınıyla göz göze gelir. Kadınla nasıl

konusacağına emin olamaz, ancak yaklaşır ve otelci olduğunu hatırlatır. Kadını otele çağırır. Kadın ancak yarım saat kadar sonra gelebileceğini belirtir. Otele gider, kadının çay içmek isteyebileceğini düşünür, ortalığı toparlar. Ancak kadın gelmez. Kendi kendine “Gelmeyecek. Canı Cehenneme!” der. Dışarı çıkar, kestaneciye uğrar. Kestanecinin başında biraz bekleyince kestaneci “Ne dikilip duruyorsun orada yol üstündeki maşatlık taşı gibi. Hadi bas git” diyerek onu azarlar. Zebercet sessizce kestanecinin yanından uzaklaşırken “ Taş gibi miyim gerçekten” der ve yüzüne dokunur kestanecinin söylediğinin doğruluğunu ispat etmek istercesine. Birileri gülüşür, kendisine gülündüğünü düşünerek döner bakar. Meyhaneye gider ve bir şeyler yemeye başlar; garsona da geçen gün polisle bekçinin elinden kaçan gencin yakalanıp yakalanmadığını sorar. Arka masadaki cinayet ve cezaevi hikayelerini merakla dinlemeye çalışır. Tek başına oturduğu için sıkıldığını söyleyen bir adam masasına oturur fakat Zebercet “Af buyurun bir yere yetişmem gerekiyor da” diyerek meyhaneden çıkar. Horoz dövüşünün olduğu yere gider ve ne zaman başlayacağını sorar. Dövüşün olmadığını öğrenince genç oğlanla film izlemeye gittiği sinemaya gider, çıkışta kestaneci alır ve kestaneciye kendisini tanıyıp tanımadığını sorar. Kestaneci eskiden görmüş gibi olduğunu ama şimdi pek tanıyamadığını söyler. Kestanecinin yanından uzaklaşırken de kendisi için “Alığın biri” der. Sinemaya girdiğinde içkinin ve yaşadıklarının etkisiyle midesi bulanmaya başlar. Görevlinin yardımıyla taksiye biner ve otele döner. O sırada trenin düdük sesi duyulur. Saate bakar ve “Ankara treni gecikmeli” diyerek istasyona gider, hala kadının gelebileceğini düşünmektedir. Trenden kimse inmez. Otele döner, mide bulantısı devam etmektedir; kusar ve titremeye başlar. Kapı çalınca zilin kablosunu keser. Dışarıyla olan bütün bağlarını koparmak istemektedir yaşamla kuramadığı bağlar gibi. Annesinin babasının fotoğraflarının olduğu odaya gider, her yer dağınıktır, beşiği sallamaya başlar. Beşiği sallarken de karşıda ayna ve fotoğraflar vardır. İzleyici Zebercet’in beşiği sallayışını aynadan görür. Aslında beşikte sallanan Zebercet’tir.

4.6. Benim Adım...

Zebercet sabah kadının kaldığı odada sigara içmektedir. Giyindikten sonra biraz çay içerek otelin hesap işleriyle ilgilenir. Bunları yazmanın gereği olmadığını düşünerek kalkar ve kendi kendine “Neden? Neyi bekliyorum?” diye sorar. Ardından tavandaki lambaya bakar, masanın üstüne çıkıp lambanın kablosunu çekince kablo kopar. Üst kata çıkar ve bir delik açarak aşağıya ip sarkıtır. Aynı zamanda ipin yukarıdaki kısmını da özenle kapı koluna bağlar. Tıraşını olur ve aynanın karşısında yine “Adım Zebercet” der. Yatağın üstüne masa, masanın üstüne sandalyeyi koyar ve kendini asarak öldürür. Sandalye tam düşmeden “Adım” diyebilir ve adının ne olduğunu söylemesine fırsat kalmadan sandalye düşer. Ardından saatin tik tak seslerini duyarız, oteldeki odaların dağınık halini, annesinin babasının fotoğraflarını görürüz. Bir fotoğraf da kendisinin okul dönemimdeki fotoğrafıdır. Otelde çalışan kadının yorganın altından sarkan kolu sahneyi kaplar. Otelde her şey ölüdür, hareket halinde olan tek şey musluktan damlayan sudur. Schopenhauer’un dediği gibi Zebercet yaşamı istemesine rağmen yaşamının sağladığı koşullar onu doyuramamış, yaşamla ilişki kuramamış ve sonuçta intihar etmiştir.

5. SONUÇ

Felsefenin ana ekseni olan insan sinemada da karakterler olarak kendini gösterir. Yusuf Atılgan’ın romanından uyarlanan ve yönetmenliğini Ömer Kavur’un yaptığı Anayurt Otelinde Zebercet karakterinin anlam arayışı umutsuzlukla sonuçlanınca ölüm umulur olmuştur. Aslında Zebercet karakteri yaşamla bağ kuramayan, özne olamamış bir karakterdir. Başkalarının hikayelerini kendinkiler gibi anlatması, başkalarının duruşmalarına girmesi, ilişkisi olmayan bir kadını beklemesi... Tüm bunlar Zebercet karakterinin kendi hayatı olmayan bir figür olduğunu göstermektedir. Kendisine baktığında da bıyık ayrıntısında ifadesini bulduğu gibi olmayan bir şey görmektedir. Daha önce de belirttiğimiz gibi Zebercet karakterinde idealize edilen dünya yani kişinin arzu ettiği gerçek ile içinde bulunduğu gerçeğin aynı olmadığını görürüz. Zebercet önce başkasının sonra kendinin ölümüne yol açmıştır ve bu şekilde ölüm olgusu tüm film boyunca varoluşun anlamsızlığıyla yine anlam verilemeyen bir mücadele gibi gösterilmektedir. Schopenhauer’ın (2009: 295-296) intihar edenin “istemeyi bırakmadığı”, hayatı yaşayarak ve deneyimleyerek değişmek ve iyileşmek yerine “hastalığı alıkoymayı yeğlediği” fikri bu noktada Zebercet karakterinde hayat bulmaktadır. Ölümle hem bir katil hem bir duruşmada izleyici hem de sonunda kendini öldüren biri olarak bu kadar içli dışlı olması, tüm insanların varoluş sancısına eşlik eden anlam arayışını temsil etmektedir. Adeta düş görür gibi yaşayan, uyurgezer gibi dolaşan, uykusunda konuşur gibi kendi kendine konuşan Zebercet karakteri, insanın içsel anlam arayışı sancısının bedenleşmiş halidir. İlişki kuramadığı bir kadının dönmesini ısrarla beklemesi, onun yaşamla olan son bağını göstermektedir: Kadının dönebileceği fikri belki de hiç yaşamadığı hayatına bir anlam verebilen tek fikirdir. Nitekim bu kadınla kafasında kurduğu bağın da aslında gerçek olmadığını farkına vardığında kendini öldürmüştür çünkü artık yaşamı ancak ölümle kurduğu bağla anlam kazanabilecek gibi görünmektedir. Filmde Zebercet rolünü oynayan Macit Koper de, (2017) “Hepimiz Zebercet’iz” adlı yazısında bu iletişimsizlik, yalnızlık ve ilişkilenelememe durumuna dikkat çekmiştir: Ona göre Zebercet, “yalnızlıktan firar ederek” kendini asmıştır.

“Yolunda gitmeyen her ilişki, anlamı açıklanamayan her bakış öfke biriktirir. Çıkayım mı, çıkmayayım mı diye düşündüğü ana rahminden aceleyle atılmıştır zaten, yedi aylıkken doğmanın ve az gelişmiş olmanın dayanılmaz ağırlığı dayanıksız omuzlarındadır” diyerek Zebercet’in içinde bulunduğu durumu yazıya döken Koper ile Shopenhauer’ın ölüm ve intihar hakkındaki düşünceleri arasındaki paralellik açıkça görülmektedir. Her insan, fırlatılıp atıldığı dünyada bir anlam bulma arayışıyla çıktığı bu iç yolculukta biraz Zebercet’tir ve ölüm olgusu onun için Shopenhauer’ın dediği gibi asla yaşamın dışında bir olgu değildir; aksine yaşamın tam ortasında durmaktadır.

KAYNAKÇA

- Arslan, A. (2020). Felsefeye Giriş. Serbest Akademi Yayınları, Ankara.
- Camus, Albert (2010) Sisifos Söyleni, İstanbul: Can Yayınları.
- Cioran, E. M. (2015). Gözyaşları ve Azizler. (Çev. İ. Yerguz). Jaguar Kitap, İstanbul.
- Eagleton, T. (2019). Hayatın Anlamı. (Çev. K. Tunca). Ayrıntı Yayınları, İstanbul.
- Frankl V. E. (2021). İnsanın Anlam Arayışı. (Çev. Ö. Yılmaz), OkuyanUs Yayınevi, İstanbul.
- Freud, S. (2020). Haz İlkesinin Ötesinde Ben ve İd. (Çev. A. Babaoğlu). Metis Yayınları, İstanbul.
- Heidegger. M. (2018). Varlık ve Zaman. (Çev. K. Ökten). Alfa Yayınları, İstanbul.
- Kierkegaard, S. (2004). Ölümcül Hastalık Umutsuzluk. (Çev. M. M. Yakupoğlu). Doğu-Batı Yayınları, Ankara.
- Lazzarato, M. (2017). Videofelsefe. (Çev. Ş. Çiltaş Solmaz). Otonom Yayıncılık, İstanbul.
- May, T. (2021). Ölüm; Bir Felsefi Deneme. (Çev. E. Keser). Say Yayınları, İstanbul.
- May, T. (2022a). Anamlı Bir Yaşam; Sessiz Bir Evrende Anlam Arayışı. (Çev. B. Aşçı). İrene Kitap, İstanbul.
- May, T. (2022b). Kırılgan Bir Yaşam. (Çev. B. Aşçı). İrene Kitap, İstanbul.
- Nietzsche, F. (2018). Böyle Buyurdu Zerdüşt. (Çev. K. Şendoğan). Yakamoz Kitap, İstanbul.
- Ökten, K. H. (2002). Ölüm Kitabı. Alfa Basım Yayım Dağıtım, İstanbul.
- Schopenhauer, A. (2008). Yaşam Bilgeliği Üzerine Aforizmalar. (Çev. M. Tüzel). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul.
- Schopenhauer, A. (2009). İsteme ve Tasarım Olarak Dünya. (Çev. L. Özşar). Biblos Kitabevi, Bursa.
- Schopenhauer, A. (2010). Hayatın Anlamı. (Çev. A. Aydoğan) Say Yayınları, İstanbul.
- Schopenhauer, A. (2012). Ölümün Anlamı. (Çev. A. Aydoğan) Say Yayınları, İstanbul.
- Spinoza, B. (2011). Ethica. (Çev. Ç. Dürüşken). Kabalcı Yayınları, İstanbul.
- <https://t24.com.tr/k24/yazi/hepimiz-zebercetiz,1246> (Erişim Tarihi: 25.05.2022)